# No mana ciema līdz pasaulei

## Stundas plāns

**Tēma**: "Kiber-detektīvi vidē: Digitālās pēdas un drošība no Laurenčiem līdz pasaulei"

**Klase**: 6.klase

**SR**: Skolēns, pētot aktuālus kiberdrošības jautājumus, izvērtē informācijas ticamību, identificē digitālās vides riskus un to iespējamo ietekmi uz cilvēku, izstrādā scenāriju, filmē un montē izglītojošu video, kurā radoši atspoguļota problēma un tās risinājums. Izvērtējot iegūto informāciju un izveidoto video, skolēns izdara pamatotus secinājumus par kiberdrošas rīcības nozīmi skolā, mājās un sabiedrībā.

Šis formulējums apvieno četras būtiskas mācīšanās dimensijas:

- **Zināšanas:** skolēns izprot kiberdrošības jautājumus un digitālās vides riskus.
- **Pētniecība:** skolēns meklē, salīdzina un kritiski izvērtē informāciju.
- **Radošums un digitālās prasmes:** skolēns plāno, filmē un montē video.
- **Kritiskā domāšana un atbildība:** skolēns analizē situācijas, piedāvā risinājumus un pamato secinājumus.

**Sarppriekšmetu saikne:**

Datorika: Kiberdrošība, videomontāža;

Sociālās zinības: Katrai izvēlētajai rīcībai ir sekas.

**Temata apguves ilgums:** 80 min.

**Nepieciešamie materiāli:** Dators ar interneta pieslēgumu, viedierīce ar interneta pielēgumu, videoapstrādes programma; Pielikumi Nr.1 – 5.

# Stundas norise

**Ievads un ieinteresēšana (10 min.)**

**Skolotāja darbība**

- Uz ekrāna parāda kiberuzbrukumu karti tiešsaistē.

Kiberuzbrukumu karte - Kiberdraudu karte tiešsaistē

- Uzdod jautājumu:

"Ko Jūs šeit redzat? (sagaida atbildes) Vai kāds no jums vai jūsu ģimenes ir saskāries ar aizdomīgām ziņām, viltus informāciju vai kontu uzlaušanu? (sagaida atbildes) " Mudina skolēnus izdarīt secinājumus, ka šī ir aktuāla tēma un ir nozīmīga ne tikai pasaulei, bet arī pašiem.

- Iepazīstina ar stundas tēmu:"Kiber-detektīvi vidē: Digitālās pēdas un drošība no Laurenčiem līdz pasaulei".
- Izskaidro sasniedzamo rezultātu.

**Skolēnu darbība**

- Dalās savā pieredzē.
- Izsaka pieņēmumus par to, kas ir kiberdrošība un kāpēc tā ir svarīga.

**Galvenā daļa:**

**Tēmu izvēle un grupu veidošana (10 min.)**

**Skolotāja darbība**

Piedāvā skolēniem sadalīties mazajās grupās (2-3);

Piedāvā izvēlēties tematu pašiem vai kādu no tematu saraksta:

Lai skolēniem būtu vieglāk izdarīt izvēli un video atspoguļotu viņiem aktuālas situācijas, var piedāvāt vairākus tematu virzienus. Šī tabula nav publicējama. Skolēniem var piedāvāt tikai tematus.

| Temats | Situācija, ko skolēni var attēlot | Ko skatītājam vajadzētu iemācīties? |
|---|---|---|
| Pikšķerēšana un krāpnieciskas ziņas | Skolēns saņem aizdomīgu ziņojumu ar saiti vai lūgumu ievadīt paroli. | Atpazīt aizdomīgas pazīmes un pārbaudīt ziņojuma izcelsmi. |
| Paroļu drošība | Lietotājs izvēlas viegli uzminamu paroli vai izmanto vienu paroli vairākos kontos. | Izprast stipru un unikālu paroļu nozīmi un daudzfaktoru autentifikācijas priekšrocības. |
| Kiberbulings | Klasesbiedru grupas sarakstē izplata aizskarošus komentārus. | Atpazīt pāridarījumu, meklēt palīdzību un rīkoties atbildīgi. |
| Personas datu aizsardzība | Skolēns publicē attēlu vai informāciju, neizvērtējot, kas to varēs redzēt. | Izprast privātuma iestatījumu un pārdomātas informācijas kopīgošanas nozīmi. |
| Viltus informācija un digitālie attēli | Sociālajos tīklos tiek publicēts sensacionāls vai manipulēts saturs. | Pārbaudīt informācijas avotu, salīdzināt faktus un |

| | | |
|---|---|---|
| | | neizplatīt nepārbaudītu informāciju. |
| Mākslīgais intelekts un digitālā identitāte | Tiek izveidots viltots attēls, balss ieraksts vai ziņojums, kas rada maldīgu priekšstatu par cilvēku. | Apzināties, ka digitālo saturu var viltot, un kritiski pārbaudīt tā autentiskumu. |
| Nedrošas lietotnes un saites | Lietotājs vēlas lejupielādēt nezināmu lietotni vai atvērt aizdomīgu saiti. | Izvērtēt avotu, pieprasītās atļaujas un iespējamos riskus. |
| Drošība mājās un skolā | Ģimenes loceklis vai skolēns atstāj ierīci nepieskatītu vai kopīgo piekļuves datus. | Izvēlēties drošus ierīču lietošanas paradumus un sargāt piekļuvi saviem kontiem. |

**Skolēnu darbība**

Izvēlas vienu tematu. Vienojas par pienākumu sadali grupā.

**Izpēte un informācijas ticamības pārbaude (15 min.)**

**Skolotāja darbība**

**Uz ekrāna rāda uzdevumu:** (var izveidot atsevišķu PDF failu un pievienot to stundai).

1. **Izpēti!** Atrodi informāciju par izvēlēto kiberdrošības jautājumu, kas var skart tevi, tavus klasesbiedrus, ģimeni vai citus interneta lietotājus.

Izmanto vismaz 2 uzticamus avotus un noskaidro, kāpēc šī problēma ir aktuāla.

Atceries kā noteikt uzticamus avotus:

- autors;
- publicēšanas datums;
- organizācija;
- informācijas pārbaude citos avotos.

2. **Izvēlies!** Pamato, kāpēc izvēlētā tēma ir svarīga skolēniem un kā tā saistīta ar ikdienas dzīvi skolā vai mājās.
3. **Plāno!** Izveido video scenāriju, kurā atklāta kiberdrošības problēma, tās iespējamās sekas un drošas rīcības risinājums.
4. **Radi!** Filmē un montē īsu, radošu un izglītojošu video, kas palīdz citiem atpazīt riskus un pieņemt pārdomātus lēmumus digitālajā vidē.
5. **Analizē un secini!** Izvērtē, ko uzzināji, kāpēc kiberdrošība ir svarīga un kādu rīcību ikviens var mainīt, lai digitālā vide kļūtu drošāka.

**Galvenais jautājums pārdomām:** Ko es un mani līdzcilvēki varam darīt, lai interneta vide skolā un mājās būtu drošāka?

**Skolēnu darbība**

Meklē informāciju par izvēlēto problēmu.

Noskaidro: kāds ir risks; kā tas rodas; kādas ir sekas; kā no tā izvairīties. Pieraksta būtiskākās atziņas.

**Scenārija izstrāde (15 min.)**
**Skolotāja darbība**
**Demonstrē vienkāršu video struktūru:**
Situācija.
Problēma.
Sekas.
Pareizā rīcība.
Secinājums.
**Skolēnu darbība**
Izstrādā video sižetu.
Sagatavo:
filmēšanas vietu;
lomu sadalījumu;
dialogus;
galveno drošības ieteikumu skatītājiem.

**Video filmēšana (20 min.)**
**Skolotāja darbība**
Konsultē grupas.
Atgādina par personas datu un privātuma ievērošanu.
**Skolēnu darbība**
Filmē izvēlēto situāciju.
Uzņem nepieciešamos kadrus:
problēmas situāciju;
kļūdainu rīcību;
drošu risinājumu.

**Ātrā montāža un sagatavošanās prezentācijai (5 min.)**
**Skolotāja darbība**
Palīdz izmantot video montāžas rīkus.
**Skolēnu darbība**
Saliek video fragmentus.
Pievieno nosaukumu un galveno atziņu.
**Prezentēšana un diskusija (10 min.)**
**Skolotāja darbība**
Aicina skolēnus demonstrēt video. Kamēr grupa gatavojas, izdala klasesbiedriem AS lapiņas, kur tie tiek aicināti katrai komandai izteikt uzslavu par darbu, pateikt vienu faktu, ko uzzinājuši un vienu ieteikumu, ko vajadzētu uzlabot.

Pēc brīvprātīgo klasesbiedru komentāriem arī skolotāja sniedz AS pēc šī paša koncepta.

**Skolēnu darbība**
Demonstrē video.
Atbild uz klases un skolotājas jautājumiem.
**Noslēgums (5 min.)**
**Individuālā refleksija:**
**Skolotāja darbība:**
Aicina pagriezt AS lapiņas otru pusi un veikt individuālo refleksiju pabeidzot iesāktos teikumus.

**Skolēni pabeidz teikumus:**

- Šodien es uzzināju...
- Mani pārsteidza...
- Turpmāk internetā es...
- Svarīgākais drošības padoms, ko iemācījos, ir...

**Skolotāja darbība:**

Skolotājs uzsver:

"Kiberdrošība sākas ar cilvēka zināšanām, kritisko domāšanu un ikdienas izvēlēm. Jo labāk spējam atpazīt riskus un pieņemt pārdomātus lēmumus, jo drošāka kļūst digitālā vide mums visiem."

Pasakās par skolēnu ieguldīto darbu un atvadās.

Pielikums Nr. 1

# Darba lapa

**Uzdevums:** "Kiber-detektīvi vidē: Digitālās pēdas un drošība no Laurenčiem līdz pasaulei"

Izpēti aktuālos kiberdrošības jautājumus un izvēlies problēmu, kas var skart tevi, tavus klasesbiedrus, ģimeni vai citus interneta lietotājus.

1. **Izpēti!** Atrodi informāciju par izvēlēto kiberdrošības jautājumu, izmanto uzticamus avotus un noskaidro, kāpēc šī problēma ir aktuāla.

2. **Izvēlies!** Pamato, kāpēc izvēlētā tēma ir svarīga skolēniem un kā tā saistīta ar ikdienas dzīvi skolā vai mājās.

3. **Plāno!** Izveido video scenāriju, kurā atklāta kiberdrošības problēma, tās iespējamās sekas un drošas rīcības risinājums.

4. **Radi!** Filmē un montē īsu, radošu un izglītojošu video, kas palīdz citiem atpazīt riskus un pieņemt pārdomātus lēmumus digitālajā vidē.

5. **Analizē un secini!** Izvērtē, ko uzzināji, kāpēc kiberdrošība ir svarīga un kādu rīcību ikviens var mainīt, lai digitālā vide kļūtu drošāka.

**Galvenais jautājums pārdomām:** Ko es un mani līdzcilvēki varam darīt, lai interneta vide skolā un mājās būtu drošāka?

Pielikums Nr.2

# Vērtēšanas kritēriji

**Svarīgi:** vērtējot video, nevajadzētu koncentrēties tikai uz montāžas kvalitāti, specefektiem vai aktiermeistarību. Galvenais ir tas, vai skolēni ir izpētījuši problēmu, izprot tās būtību un spēj skatītājam iemācīt drošāku rīcību.

| **Kritērijs** | **Skolēns demonstrē, ka spēj…** |
|---|---|
| 1. Informācijas izpēte | Atrast vismaz divus atbilstošus informācijas avotus, izvērtēt to ticamību un norādīt izmantotos avotus. |
| 2. Problēmas izpratne | Izskaidrot izvēlētā kiberdrošības riska būtību un pamatot tā aktualitāti. |
| 3. Scenārija plānošana | Izveidot loģisku scenāriju ar atpazīstamu situāciju, problēmu un iespējamo risinājumu. |
| 4. Video veidošana | Patstāvīgi vai sadarbojoties filmēt un montēt saprotamu, mērķauditorijai piemērotu video. |
| 5. Drošas rīcības piedāvāšana | Parādīt konkrētu, praktiski īstenojamu veidu, kā novērst risku vai mazināt tā sekas. |
| 6. Secinājumu izdarīšana | Pamatot, ko kiberdrošības izpēte ļāvusi saprast un kā iegūtās atziņas izmantot ikdienā. |
| 7. Sadarbība un atbildība | Iesaistīties darba tapšanā, ievērot citu personu privātumu un atbildīgi izmantot digitālo saturu. |

# Iespējamie secinājumi

Šo sadaļu var izmantot gan kā skolotāja sagatavotu noslēguma atziņu kopumu, gan kā pamatu skolēnu pašu secinājumu veidošanai.

**Kiberdrošība skolā**

Skolā kiberdrošība ir svarīga, jo skolēni ikdienā izmanto digitālās ierīces, mācību platformas, saziņas lietotnes un sociālos tīklus. Nedroša rīcība var apdraudēt personas datus, kontu drošību un savstarpējo cieņu.

Skolēniem ir svarīgi saprast, ka:

- aizskaroša saziņa internetā var negatīvi ietekmēt cilvēka pašsajūtu un attiecības klasē;
- paroles un piekļuves dati ir jāsargā arī no draugiem un klasesbiedriem;
- aizdomīgi ziņojumi un saites ir jāpārbauda, nevis automātiski jāatver;
- par kiberdrošības incidentiem un pāridarījumiem ir svarīgi informēt uzticamu pieaugušo vai atbildīgo skolas darbinieku;
- droša digitālā vide ir kopīga atbildība, nevis tikai skolas vadības vai informātikas skolotāja pienākums.

**Kiberdrošība mājās**

Mājās skolēni izmanto internetu saziņai, izklaidei, spēlēm un mācībām. Tāpēc drošības paradumi ir jāievēro arī ārpus skolas.

Svarīgākās atziņas:

- jāizmanto stipras, unikālas paroles un, kur iespējams, daudzfaktoru autentifikācija;
- personiska informācija, fotogrāfijas un atrašanās vietas dati ir jāpublicē pārdomāti;
- pirms saites atvēršanas vai faila lejupielādes jāpārliecinās par tā avotu;
- aizdomīgus lūgumus nosūtīt naudu, paroles vai verifikācijas kodus nepieciešams pārbaudīt neatkarīgā veidā;
- ja rodas aizdomas par krāpniecību, konta apdraudējumu vai citu digitālās drošības problēmu, ir jāvēršas pēc palīdzības, nevis jācenšas problēmu slēpt.

**Kopīgais secinājums**

**Kiberdrošība sākas ar cilvēka zināšanām, kritisko domāšanu un ikdienas izvēlēm.** Ar tehnoloģijām vien nepietiek — arī drošākās sistēmas nevar pilnībā pasargāt cilvēku, ja viņš neizvērtē informācijas ticamību, neievēro privātumu vai neapdomīgi rīkojas ar saviem piekļuves datiem.

Skolā un mājās apgūtie paradumi papildina cits citu. Ja skolēns spēj atpazīt risku, izvērtēt situāciju, izvēlēties drošu rīcību un vajadzības gadījumā lūgt palīdzību, viņš ne tikai aizsargā sevi, bet arī veicina drošāku digitālo vidi citiem.

Pielikums Nr. 4

## Atgriezeniskā saite

**Komandas tēma**_____

Es uzslavēju par

_____

_____

Es uzzināju, ka

_____

_____

Es ieteiktu

_____

_____

AS sniedza:

_____

Pielikums Nr. 5

## Individuālā refleksija

**Pabeidz teikumu:**

- Šodien es uzzināju...
- Mani pārsteidza...
- Turpmāk internetā es...
- Svarīgākais drošības padoms, ko iemācījos, ir...